

EZAN İSLAM MEDENİYETİNİN SİMGESİDİR

Beş vakit namaz, Mekke'de iken Miraçta farz kılınmasına rağmen (Sahih-i Buhârî, Salât,1) Müslümanların Mekke'de açık bir şekilde cemaat hâlinde ibadet etmeleri mümkün olmamıştı. Bu yüzden orada namaz için bir yerde toplanmayı sağlayacak bir çağrı vasıtasına da henüz ihtiyaç duyulmamıştı.

Medine'ye hicretin hemen ardından Allah Resûlü (sav) yeni bir toplum oluşturmuşlardı. Burada yaptıkları ilk işlerden birisi, hemen bir mescit inşası olmuştu. Ne var ki, hâlâ namaz vaktinin geldiğini bildirecek ve inananların bir araya gelmelerini sağlayacak bir çağrı vasıtaları yoktu. Bu duruma bir çare bulmak için aralarında istişarelere başladılar. Kimi, 'Hristiyanlar gibi çan çalabiliriz.' derken, kimisi de, 'Yahudilerin yaptığı üzere boynuz şeklindeki bir boru ile çağrıda bulunalım.' diyordu. Hatta bazıları, Mecûsîlerle özdeşleşen ateş yakmayı ve bunu namaza davet işareti olarak kullanmayı bile gündeme getirdi. Doğrusu bunların hiçbirisi gönüllerine sinmiyordu. Doğrusu bu yöntemlerden birini kullanmak, başta Hz. Muhammed (sav) olmak üzere, bir çok sahâbenin yanında kabul görmedi.

Ashab-ı kiram, yapılan onca istişareler sonucunda bir neticeye varamadan dağıldılar. Onlardan biri de Medineli ilk Müslümanlardan olan **Abdullah b. Zeyd** idi. O gece rüyasında namaza çağrı ile ilgili ve bugün bütün Müslümanların bildiği ezanın lafızları belleğine kazındı. Daha sonra Hz. Peygamber (sav) Abdullah'ın rüyasını tasdik etmiş, ezanını onaylamıştı. Ne büyük bir şerefti ki bu, kıyamete kadar bâkî kalacak ezanla birlikte onun da adı anılacaktı. Nitekim kaynaklarda “**sâhibü'l-ezân**” yani “ezanın sahibi” şeklinde geçmiştir.(Ahmet b. Hanbel, el- Mûsned, IV, 43)

İlk ezanı Hz. Bilâl okudu ve sabah ezanı idi. Böylece, hicretten on yedi ay kadar sonra kiblenin Mekke'ye döndürülmesinin ardından Müslümanlar, uzun süredir aradıkları çağrıyı bulmuş oldular. (İbn Sa'd, Tabakât, I, 242, 246) O gün bütün müminler, yürekleri titreyerek ezanı dinlediler. Nitekim Hz. Ömer de ezanın sözlerini duyunca şaşırılmış kalmıştı. Çünkü aynı sözler kendisine de rüyasında öğretilmişti. İşin derununda ise Cebrail (a.s), her ikisinden de evvel Resûl-i Ekrem'e gelerek Abdullah'ın rüyasını teyit eden bir vahiy getirmişti.(İbn Hacer, Fethu'l-bârî, II, 78)

Bu hadiselerden sonra inen Kur'an âyetlerinde (Mâide, 58) ezana işaret edilerek önemine dikkat çekilmiş ve Kur'an tarafından da onaylanmıştır. Böylece ezanın ilâhî hikmet gereği, doğrudan bir vahiy ile değil de, sahâbeyle istişare, Abdullah b. Zeyd'in ve Hz. Ömer'in rüyaları, Resûlullah'ın takriri ve Kur'an'ın tasdiğiyle dindeki yerini almıştır. Sabah ezanındaki “**es-Salâtü hayrun mine'n-nevm.**” (Namaz uykudan daha hayırlıdır.) ibaresini ise Hz. Bilal eklemiş ve Efendimiz (sav) de her sabah ezanında bunun söylemesini onaylamıştır.(Dârimi, Sünen, Salât, 5)

Ezan-ı Muhammedî, kelime anlamına uygun bir şekilde, dünya üzerindeki saat farkı sebebiyle her an ve günde beş defa Allah'ın büyüklüğünün ve İslâm inanç esaslarının ilânıdır. Kulluğun, yüksek bir mekândan, yüksek bir sesle en büyük varlığa arzıdır. Hz. Ebû Bekir'in de ifade ettiği gibi, “**İmanın bir şiarıdır.**”(Abdürrezzâk, Musannef, I,483)

Bir Müslüman, daha yavrusu dünyaya ilk geldiğinde kulağına ezan okuyarak, âdeta ona kimliğini ve şiarını fısıldamaktadır. Bu, Resûlullah'ın torunu Hasan doğduğunda onun kulağına ezan okumasıyla (Ebû Dâvûd, Sünen, Edeb, 106,107) sünnet olmuş bir uygulamadır. Ezan, çocuğun ilk mânevî aşısıdır. Ezan, bütün mânevî kirlerin, kötülüklerin, sapkınlıkların ve şeytanca işlerin, hayatı boyunca o çocuktan uzak durması için yapılan bir duadır. Çünkü ezanın bir gücü de budur. Ezanın bulunduğu ve duyulduğu yerde, kötülükler ve şeytan barınmaz. Nitekim Resûl-i Ekrem (sav) namaz için ezan okunduğu zaman şeytanın dönüp onu duymayacağı yere kadar uzaklaştığını, ezan bitince geri gelse de kâmet edilmeye başlanınca tekrar dönüp kaçtığını anlatmaktadır.(Sahih-i Buhârî, Ezân, 4)

Ezan, Allah'ın büyüklüğünü, yegâne ilâh olduğunu ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu bütün âleme ilân ettikten sonra, bütün ibadetlerin özünü ve mânâsını ihtiva eden namaz için huzura çağrı yapmakta ve akabinde kurtuluş yolunun bu olduğunu insanlara hatırlatmaktadır. Dünyaya dalmış, varlığın gayesini, insan olmayı, yönünü ve yörüngesini unutmuşlara bir hatırlatma... Bu bakımdan ezan bir uyarıdır aynı zamanda. Hayatın akışına kapılmış olan insana, yaptığı her ne ise büyük bir işmiş gibi görse de ondan daha büyük ve önemli olanı bir ilândır ezan. Allah bütün azametiyle ve hâkimiyetiyle hissedilir ezanın okunmasıyla. Allah'tan başka büyük, O'ndan daha önemli, bilgili, kudretli bir varlığın olmadığını ifadesidir ezan!

Hız. Peygamber (sav), ezanın ve namazda birinci safın önemine şöyle işaret buyurmuştur: **“İnsanlar ezandaki ve birinci saftaki sevabı bilselerdi, ezan okumak ve birinci safta yer almak için aralarında kura çekmekten başka bir yol bulamazlar ve (sonunda) kura çekerlerdi...”** (Sahih-i Buhârî, Ezân, 9)

Ezan bir şiar dır. Nasıl ki her dinin alâmetleri, işaretleri ve sembolleri varsa, İslâm'ın da kendine özgü “şeâir” vardır. Yüce Allah, Kur2anda dinin şeâirine saygı gösterilmesini istemiş ve bunu takvanın bir gereği olarak nitelemiştir. (Hac, 32) İlahî hikmet, taşıdığı derin anlamı ve öneminden dolayı ezanın, dinin şeâirindedir. Ezan, her şeyiyle İslâm'a ve Müslümanlara özgü bir şiar olduğu içindir ki Medine'de ilk okunduğunda ezanı dinleyen yahudiler, “Ey Muhammed! Daha önce hiç bilinmeyen bir çağrı ortaya koydun!” demişlerdi. (İbn Hacer, Fethu'l-bârî, I, 77-78)

Ezanın İslâm'ın ve Müslümanlığın bir simgesi olması, farz namazların vakitlerinin girdiğini haber vermenin dışında, fetih ve zaferlerin akabinde ezan okunması geleneğinde de kendini göstermektedir. Bu, Hız. Peygamber (sav) Mekke'yi fethettiğinde, Bilâl'in Kâbe'nin damına çıkararak ezan okumasından beri (İbn Sa'd, Tabakât, III, 234) ele geçirilen her beldede yapılan ilk uygulamalardan biri olmuştur.

Ezanın dili evrenseldir. Hangi millet ve ırktan olursa olsun, hangi coğrafya ya da ülkeden olursa olsun, ezanı duyan her Müslüman, duyduğu an onu anlar ve mesajını alır. Bu sebeple ezan-ı Muhammedî, bütün asırlarda Medine'de okunduğu ilk şekliyle yankılanarak gelmiş ve bütün Müslüman toplumlar tarafından o aslı hâliyle okunmaya devam edilmiştir.

Ezan-ı Muhammedî, İslam kültür ve medeniyeti içerisinde mimariye, edebiyata ve musikiye önemli katkı sağlamıştır. Minare, ezan okunmak için vardır; ezan, orada İslâm olduğu için vardır. Nitekim İstiklal Marşımızda da, diğer maddî ve mânevî kıymetlerimizle birlikte Müslümanlığımızın simgesi olarak ezana atıfta bulunulmakta ve onun en önemli din ve bağımsızlık sembollerimizden birisi olduğuna vurgu yapılmaktadır:

**“Bu ezanlar ki şehâdetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.”**

Ezan İslam Medeniyetinin simgesidir. Ortak bir dildir, Ümmet-i Muhammed için bir şiar ve şuurdur. Ezan; bir kimlik bilincidir, bir davettir huzura, şuura, kurtuluşa, sevgiye, sevgiliye ve kullukta özgürlüğe. Ezan, bir ışıktır yolunu yitirenlere, karanlıkta kalmışlara. Çaresizler için bir ulu nidadır.

Ezan-ı Muhammedî; aynı zamanda okunduğu beldenin özgürlüğünün ve bağımsızlığının işaretidir. Evet, özgür olmak ve kalabilmek için, ezan sesinin hiç dinmeden semalarımızda yankılanması arzusu ve duasıyla, Allah'a emanet olun.

**“Bu ezanlar ki şehâdetleri dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!”**

**Ali Rıza TAHİROĞLU
Osmaniye İl Müftüsü**